

МОНИТОР: СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ИТНИТЕ РЕФОРМСКИ ПРИОРИТЕТИ

Период: 1-20.10.2015 г.

Преговарачки застој или организиран отпор?

Спроведувањето на Политичкиот договор влезе во сериозна криза. Ниту комесарот на ЕК за соседство и пристапни преговори, Јоханес Хан, не успеа да ги одблокира преговорите до утрото на 20 октомври 2015 година.

Пробиени се роковите за целиот преостанат пакет на Договорот по враќањето на опозицијата во Собранието и именувањето на специјалната јавна обвинителка: изборот на нови министри (рок: 20 октомври), изборно законодавство¹, основањето на Анкетна комисија за скандалот со прислушувањето.

Специјалната јавна обвинителка се соочува со силни опструкции на почетокот на работата. Советот на јавни обвинители избра само половина од предложените нејзини помошници, а поднесена е иницијатива до Уставниот суд за оценка на уставноста на Законот со кој се основа оваа институција.

Друг сериозен удар на Политичкиот договор беше поднесениот предлог на закон на пратеници на владините партии со кој се забранува објавувањето на „бомбите“.² Повторно по интервенција на меѓународната заедница, законот е повлечен со ветување дека ќе се разгледува во пакет со закон за заштита на свиркачите.

Силната инволвираност на меѓународниот фактор за да се испочитува договорот засега не вродува со плод. Од друга страна, реакциите во јавноста и натаму се поларизираат – сега не само меѓу позицијата и опозицијата, меѓу провладините и критички настроените медиуми, меѓу провладините и експертите критични кон Владата, туку сè почести и поразногласни се реакциите од јавнообвинителската и судската фела.

Неизвесноста околу влијанието на неспроведувањето на Договорот врз повторувањето на препораката за преговори за членство во ЕУ продолжува, откако овојгодишното објавување на редовните годишни извештаи на ЕК е одложено.

Владеене на правото и правосудство

Правосудство

Раскол или раздвижување?

На седница одржана на 14 октомври, Советот на јавни обвинители со тајно гласање избра 7, наместо 14 јавни обвинители кои ги предложи **специјалната јавна обвинителка** Катица Јанева. Советот ја образложи одлуката со проценката за потребите на специјалното обвинителство и недостатокот на ресурси за работа на обвинителствата во државата. Образложението кореспондира со ставот на колегиумот на јавните обвинители објавен истиот ден.³ Очигледно, поголемите ресурси и плати на специјалните обвинители предизвикаа реакција кај нивните колеги. Обвинителството веќе повеќе години не успева да ги обезбеди потребните ресурси за реализација на новиот Закон за кривичната постапка, но овој проблем дури сега излегува на виделина.

Јанева остана на барањето да се избере целосно нејзиниот тим. Под притисок на меѓународниот фактор, партиите потписнички се договорија да испратат писмо до Советот на јавни обвинители со барање да биде избран целиот тим на специјалната јавна обвинителка. Избраните обвинители, по повик на Јанева, не се појавија на закажаното положување заклетва пред Советот.

Во однос на транспарентноста на специјалната јавна обвинителка, може да се констатира дека се почитува членот 8 од Законот за Јавно обвинителство за гонење на кривични дела поврзани и кои произлегуваат од содржината на незаконското следење на комуникациите, кој се однесува на односите со јавноста, поради фактот што обвинителката постојано ја известува јавноста за сите чекори кои засега ги презема. Оваа констатација ја потврдува и информацијата дадена од обвинителката дека ја комуницираат лица кои имаат податоци и информации од значење за истрагата со цел да бидат заштитени сведоци во евентуалните кривични постапки кои треба да бидат поведени.

¹ За изборното законодавство нема рок во самиот договор, но комесарот Хан инсистираше тоа да биде усогласено до 6 октомври.

² Материјалите од незаконското прислушување.

³ Соопштение на Јавно обвинителство на Р.М. Веб страна на JOPM. 14.10.2015. Достапно на: <http://jorm.gov.mk/?p=2188>

Дискусијата преку медиумите дополнително ја разбранува јавноста. Изјавата на Јанева дека ќе си поднесе оставка ако макар и еден од листата на предложените обвинители биде отфрлен⁴, Советот на обвинители ја оцени како директен притисок врз обвинителството⁵. Јавниот обвинител Марко Зврлевски пак изјави дека формирањето на специјалното јавно обвинителство е политичко, дека е навреда и предизвикува револт меѓу редовите на јавните обвинители, додека „редовното“ обвинителство е независно.⁶ Најави покренување иницијатива до Уставниот суд против Законот за специјалното обвинителство.⁷

Судирот меѓу „редовното“ и „специјалното“ јавно обвинителство е видлив и во случајот „Пуч“. Лидерот на опозицијата Заев не се појави на третата расправа од случајот „Пуч“ на 5 октомври, со најава дека ќе почне да се појавува на судењата од моментот кога предметот ќе го преземе специјалната јавна обвинителка. Обвинителот Биковски, пак, изјави дека се смета надлежен по предметот.⁸ Од друга страна, Основниот суд Скопје 1 на 2 октомври го одби барањето на Јавното обвинителство да се одземе пасошот на Зоран Заев, како обвинет во случајот „Пуч“, и ја укина мерката според која Заев имаше обврска еднаш неделно да се јавува пред надлежен судија во струмичкиот суд.

На одржаното рочиште од случајот „Ровер“, што се води против поранешниот министер за внатрешни работи Љубе Бошковски, адвокатите на обвинетите истакнале дека ќе бараат предметот да биде преземен од страна на специјалната јавна обвинителка поради наводно постоење на снимки за овој случај.⁹

Судскиот совет на 2 октомври објави оглас за избор на двајца членови на Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност на судија од редот на пензионирани универзитетски професори на Правен факултет на универзитетите во Р.М.¹⁰ Советот сè уште не е започнат со работа, бидејќи не е целосно оформен неговиот тим.¹¹

На 8 октомври Судскиот совет одржа итна седница на која донесе одлука за одземање на имунитетот на претседателот на Основниот суд Куманово¹², по поднесено барање на Основно јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција Скопје.¹³ Нему му беше одредена мерка притвор од 30 дена, под сомнение дека зел мито во висина од 25 000 евра во замена за ослободување од притвор. За вршител на должност е определен Беџет Елези, судија во Основниот суд Куманово.

Судскиот совет најави одржување на втора тркалезна маса на ССРМ за последната недела од октомври 2015¹⁴, при што е предложено да се остави поголем простор за дискусија од страна на судиите и да бидат поканети само судии, а не претседатели на судови како на првата тркалезна маса, бидејќи членовите на ССРМ имале сознанија дека претседателите на судовите вршат влијанија врз судиите.¹⁵ Најавени како дел од „Акцискиот план“, овие активности треба да придонесат за транспарентноста на Судскиот совет, но се очекува учество и на пошироката јавност.

Претседателката на Врховниот суд, Лидија Неделкова, најави спроведување **анкета на судиите**, заедно со претседателот на Здружението на судии, Николчо Николовски, „за да докажат дека нема политички притисоци во судството“. Притоа, таа оцени дека анкетата спроведена од мисијата на ОБСЕ во 2009 година не ја отсликува

---

⁴ И еден да не ѝ избераат, Катица си дава оставка. Вест. 08.10.2015. Достапно на: <http://www.vest.mk/default.asp?ItemID=745146CFCD0B49488E68438A9A1D7F27>

⁵ Катица ни се заканува. Вест. 09.10.2015. Достапно на: <http://www.vest.mk/default.asp?ItemID=7129C0D527E8B643BBAFD927D9267CE8>

⁶ Соопштение на Јавно обвинителство на Р.М. Веб страна на ЈОПМ. 14.10.2015. Достапно на: <http://jorm.gov.mk/?p=2188>

⁷ Таква иницијатива е веќе поднесена од адвокатот Томе Тодоровски.

⁸ Од редовното следење на судски предмети на Коалицијата „Сите за правично судење“.

⁹ Од редовното следење на судски предмети на Хелсиншкиот комитет за човекови права.

¹⁰ Оглас за избор на членови на Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија. Судски совет на РМ. 02.10.2015. Достапно на: <http://www.ssrn.mk/Novosti.aspx?novost=350> Институтот за човекови права редовно ги следи седниците на Судскиот совет.

¹¹ Досега се избрани 7 членови: членови: Злата Стамболиска (241 глас), Јордан Лазаров (206) и Фатон Пачику (199) од редот на пензионирани судии; Иван Јакимовски (375), Кире Секуловски (375) и Фета Исеини (375) од редот на пензионирани јавни обвинители и Сашо Поцевски (281) од редот на пензионирани адвокати. Изборот беше објавен на 15 јули годинава. Во Судскиот изборен именик запишани се 594 гласачи (судии), од кои 535 излегле на гласање. Бројот на неважечки ливчиња е 160, а 59 гласачки ливчиња се неупотребени. Соопштение на Судски совет за спроведени избори за членови на Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување на одговорност за судија. 15.07.2015. Достапно на: <http://www.ssrn.mk/Novosti.aspx?novost=332>

¹² Соопштение на Судски совет. Веб страна на Судски совет. 08.10.2015. Достапно на: <http://www.ssrn.mk/Novosti.aspx?novost=352>

¹³ Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција постапува против 12 лица приведени во денешната акција. Веб страна на ЈОПМ. 08.10.2015. Достапно на: <http://jorm.gov.mk/?p=2181>

¹⁴ Првата, на тема “Улогата на Судскиот совет и највисоките судови во заштита на судиите од мешање во нивната независност” е одржана на 28 септември.

¹⁵ Од редовното следење на седниците на Судскиот совет што го спроведува Институтот за човекови права.

реалната состојба.¹⁶ Инаку, оваа анкета, којашто беше спроведена анонимно, досега е пошироко прифатена како релевантен извор за состојбите во судството во Република Македонија.¹⁷

Врховниот суд на Р.М. најави промоција на **нова централна база на податоци и веб страница** преку која ќе се објавуваат пресудите на сите судови во државата. Сепак, новата база нема да ги содржи веќе објавените судски пресуди на засебните веб страници на судовите¹⁸.

Обвинителот Јован Илиевски, кој раководи со Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција е избран за **претседател на Комисијата за воедначување на казнената политика**, на предлог на Јавното обвинителство.¹⁹ Очекувано, остри беа реакциите на опозиционата СДСМ за овој избор.²⁰

Во второ читање во Собранието е **Предлогот на законот за изменување и дополнување на Законот за Академијата за судии и јавни обвинители**. Предлогот предвидува електронска заштита при спроведување на испитите, заострена контрола на одржаните испити и прекршочни санкции за повреда на овие законски одредби. Предлогот настојува да ја зголеми транспарентноста преку барање за упатување јавен повик за кандидати за членови на Програмскиот совет од редот на професори и истакнати правници и преку давање јавна информација за датумот и времето на одржување на испитот на веќе селектираните кандидати. Предложениот закон ја продолжува веќе востановената нормативна практика за техницизирање на решенијата и воведување нови казни одредби, без насочување кон основниот проблем. Со овој закон воопшто не се прави обид да се решат основните проблеми – недостатокот на кандидати од Академијата и унапредување на квалитетот на обуката.

Нов пасош и пиштол во стара торба?

Не престанува окупацијата на јавноста со поранешниот директор на УБК Сашо Мијалков. Тој, под притисок на јавноста го врати неосновано доделениот дипломатски пасош (како „експерт“).²¹ Уште поскандалозно беше неговото задржување на белградскиот аеродром поради откривањето на пиштол во неговиот багаж, а потоа и пуштањето по интервенција на високи претставници на македонската власт. Настанот го покренува прашањето на безбедноста на скопскиот аеродром од кадешто Мијалков отпатувал, за што ТАВ најави истрага.²²

Следење на комуникациите

Обид за цензура, додека собраниските комисији сè уште се загреваат

Пратеници на ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ на 6 октомври доставија до Собранието Предлог на закон за забрана за поседување, обработка, објавување и располагање со материјали кои произлегуваат од незаконско следење на комуникациите. Со Предлогот се утврдува забрана за поседување, обработка, јавно објавување преку медиуми, социјални мрежи, веб портали и било која друга форма на јавно објавување и располагање на било кој начин со материјали кои произлегуваат од незаконско следење на комуникации, вклучувајќи и нивно користење и располагање во изборен процес, а предвидува и кривична одговорност за прекршување на неговите одредби. Во јавноста законот беше оценет како обид за воведување цензура и нарушување на Политичкиот договор. Повторно по интервенција на меѓународната заедница, законот е повлечен со ветување дека ќе се разгледува во пакет со законот за заштита на „свиркачите“.

Собраниските комисији²³ за надзор над следењето на комуникациите и на работата над разузнавачките служби на 6 октомври ги разгледуваа Итните реформски приоритети и препораките од Извештајот на групата

¹⁶Претседателката на Врховниот суд не му верува на ОБСЕ. Призма. 17.10.2015. Достапно на:

<http://prizma.birn.eu.com/%D0%BC%D0%BA/%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D1%80%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D1%81%D1%83%D0%B4-%D0%BD%D0%B5-%D0%BC%D1%83-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%81%D0%B5>

¹⁷ ОБСЕ, Независност на судството - правна анализа, декември 2009. Достапно на <http://www.osce.org/mk/skopje/67585?download=true>

¹⁸ Информацијата е соопштена на тркалезна маса на тема „Поголема транспарентност на судството и воедначување на судската пракса преку јавност на судските одлуки и називите на пресудите“, организирана од страна на Врховниот суд, на 29 септември. Следењето на активностите на Врховниот суд е редовна активност на Хелсиншкиот комитет за човекови права.

¹⁹ Комисијата е основана согласно Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, што стапи на сила на 7 јануари 2015 година. Собранието на Република Македонија го избра персоналниот состав на Комисијата за воедначување на казнената политика на 63 седница одржана на 26 август годинава.

²⁰ СДСМ остро реагираше на ваквиот избор, бидејќи станува збор за баџанак на поранешниот директор на Управата за контраразузнавање: На Груевски и Мијалков ништо не може да им помогне, ниту баџанак, ниту кум. Веб страна на СДСМ. 02.10.2015. Достапно на: <http://www.sds.org.mk/default.aspx?mld=55&agld=6&articleId=12443>

²¹ Дипломатскиот пасош на Мијалков од денес со печат поништен. Телма. 8.10.2015. Достапно на: <http://telma.mk/vesti/diplomatskiot-pasosh-na-mijalkov-od-denes-so-pechat-ponishteno>

²² Случајот Мијалков-човечка грешка во безбедносните процедури. Телма. 17.10.2015. Достапно на: <http://www.telma.com.mk/vesti/sluchajot-mijalkov-chovechka-greshka-vo-bezbednosnite-proceduri>

²³ Комисијата за надзор над спроведувањето на посебната истражна мерка следење на комуникациите од страна на Министерството за внатрешни работи, Управата за финансиска полиција, Царинската управа и Министерството за одбрана, и Комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и на Агенцијата за разузнавање.

експерти, предводена од Прибе²⁴. Павле Саздов, пратеник од редовите на ВМРО-ДПМНЕ, изрази резерва кон сите наоди од Извештајот, сметајќи дека не е возможно за 7 дена да се направи реална проценка на политичката и безбедносната состојба во државата.

На седницата беше заклучено дека е неопходна реформа на безбедносните служби, при што од големо значење е да профункционира системот на парламентарна контрола. За таа цел, потребна е редовна и непречена комуникација со УБК и АР, како и ангажирање на технички експерти и вклучување на стручната јавност во јавните расправи. Членови на Комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и на Агенцијата за разузнавање на 15 октомври остварија средба со Агенцијата за разузнавање. Средбата се реализираше на покана на директорот на Агенцијата и се однесуваше на безбедносните ризици со кои се соочува државата.²⁵

За првпат по долги години, Директорите на Управата за безбедност и контраразузнавање и на Агенцијата за разузнавање присуствуваа на седница на Комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и на Агенцијата за разузнавање, одржана на 16 октомври. На седницата се дискутираше за тоа што било преземено во врска со спроведувањето на Итните реформски приоритети, но се постави и прашањето дали уште има нелегално прислушување. Сепак, за одговор на сите прашања, Директорот на УБК повикал на состанок зад затворени врати. Ваквата покана и годишните извештаи за работата на овие тела беа разгледани на седницата одржана на 19 октомври.

Лустрација

На ден 15.10.2015 година, констатирано е дека веб-страната на Комисијата за верификација на факти не функционира.²⁶

Изборна реформа

Поради најавата за повлекување на СДСМ од преговорите, се постави прашањето дали всушност навистина е постигната согласност по оваа точка. Од партијата изјавија дека тоа е ирелевантно, кога е прекршено она што беше претходно договорено во однос на специјалниот јавен обвинител. Според олеснувачот Ванхауте, сепак има договор за изборното законодавство.

Познато е дека во Избирачкиот список, покрај името и презимето на гласачот, ќе стои и негова фотографија од базата на фотографии на МВР за издавање на биометриски пасоши.

Според изјавата на претставникот на ВМРО-ДПМНЕ, постигната е согласност и по прашањето за гласањето на дијаспората. Пратениците на дијаспората ќе се избираат преку пропорционален модел, што би значел формирање на една изборна единица од која ќе се бираат тројца пратеници со околу 6 000 гласови минимум. ДИК ќе одлучува со апсолутно мнозинство, а само во исклучителни ситуации ќе се примени квалификувано мнозинство.²⁷ Претставникот на ДУИ изјави дека при носење на одлуките на ДИК ќе мора да има и глас на албанските претставници, како една форма на Бадинтеровото правило. Во однос на Избирачкиот список, нема да се прави целосна теренска проверка, туку делумна, само во одредени критични региони. Пречистувањето ќе се направи преку споредба со базите на податоци²⁸. Застапеноста на жените, платеното политичко рекламирање и финансирањето на кампањите остануваат како отворени прашања.

Медиуми: Слобода на изразување

Клевета

На 1 октомври, Основниот суд од Штип донесе пресуда дека бизнисменот Мики Наумов ги нарушил угледот и честа на Зоран Заев. Судската постапка Заев ја покренa по повод изјавата на бизнисменот Наумов, од мај годинава дека му дал мито во износ од 39 000, во својство на градоначалник на општина Струмица, а за возврат добил атрактивен простор во трговскиот центар Глобал.²⁹

²⁴ На седницата беа присутни и Народниот правобранител Ицет Мемети, претставници на МВР и на операторите „Оне“, „Вип“ и „Телеком“, претставници на граѓанското општество, но не и министерот за внатрешни работи, Митко Чавков.

²⁵ Соопштение од одржаната работна посета на Комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и Агенцијата за разузнавање во просториите на Агенцијата за разузнавање на 15.10.2015 година. Веб страна на Агенцијата за разузнавање. 15.10.2015 г. Достапно на:

<http://www.ia.gov.mk/pdf/%D0%A1%D0%BE%D0%BE%D0%BF%D1%88%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20-%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%B8%D1%98%D0%B0.pdf>

Информациите за кумановскиот инцидент разузнавачките служби ги доставиле до државниот врв. Веб страна на СДСМ. 15.10.2015. Достапно на: <http://www.sds.org.mk/default.aspx?mId=55&agId=6&articleId=12524>

²⁶ Информацијата е од редовното следење на работата на Комисијата за верификација на факти на Институтот за човекови права.

²⁷ Димовски: Изборниот модел останува ист, дијаспората ќе има пратеници. МИА. 14.10.2015.

<http://www.mia.mk/mk/Inside/RenderSingleNews/250/132847075>

²⁸ Има ли договор за Избирачкиот законик? Телма. 14.10.2015. Достапно на: <http://www.telma.com.mk/vesti/ima-li-dogovor-za-izborniot-zakonik>

²⁹ Бизнисмен од Штип тврди дека му дал мито на Заев од 39.000 евра. Алфа Тв. 17.10.2015. Достапно на: <http://www.telegraf.mk/aktuelno/makedonija/273973-alfa-tv-biznismen-od-stip-tvrdi-deka-mu-dal-mito-na-zaev-od-39-000-evra>